

Библиотека
„Академија за њисце“

књига 3

МАШИНА ЗА ЧИТАЊЕ

О СТАНОВНИЦИМА БИБЛИОТЕКЕ

**МАЈСТОР КОЈИ ГРАДИ СВЕТОВЕ
И ГОСПОДАРИ ПРИЧАМА**

ОД РАДИОНИЦЕ ЧИТАЊА
ДО КУРСА КРЕАТИВНОГ ПИСАЊА

Copyright © 2023 Ђорђе Писарељ

Copyright © 2023 за Србију, АГОРА, Народна библиотека Крушевац

Ова публикација се у целини или у деловима не сме умножавати, прештампавати или преносити у било којој форми или било којим средством без дозволе аутора или издавача, нити може бити на било који други начин или било којим другим средствима дистрибуирана или умножавана без одобрења издавача.

Сва права за објављивање ове књиге задржавају аутор и издавач по одредбама Закона о ауторским правима.

МАЈСТОР КОЈИ ГРАДИ СВЕТОВЕ И ГОСПОДАРИ ПРИЧАМА

Ко, коме, како и зашто њише

Трећи том пројекта „Академија за писце”

Њирегдио

Ђорђе Писарев

илустрације

Настасја Писарев

УМЕСТО УВОДА

1.

Показало се, не само у сну, него и у пракси, да боље живе они писци који не пишу. У ову категорију спадају: писци-политичари (баве се важним државним пословима и имају добру и сигурну плату и, наравно, немају времена да пишу. Као подгрупа, постоје и писци-чиновници: скоро исто, а раде још мање, уколико је то уопште могуће); писци-лауреати (осим спорадичних случајева, на награде су претплаћени једни те исти заслужни писци које богови и критичари обожавају, а награде добијају писали или не, па тако најчешће бирају да се не муче, то јест да не пишу); писци-говорници (наступају на гробљима, важним конференцијама, годишњицама и јубилејима, па и на књижевним вечерима, а у зависности од пригоде, навикли су да не одбијају ни минималне, али ни максималне хонораре и примају и у натури, нпр. у „електричној” ракији, конзервама са говеђим нареском и улазницама за позоришне представе – забележен је и хонорар у виду бесплатне чланске карте за градску библиотеку – и, наравно, од толиких говора не стижу да пишу); писци-новинари (Самоуверени и дрски. Пробојни, а сигурност им даје активно писање; готово сви ови писци заборављају да им текстови живе само један дан и

да, пишући непрегледне товари дневних тричарија, заправо више не пишу своје књиге); писци-мужеви (добро су се удали, по систему „када већ неко мора да ме издржава, нека то буде неко ко ме воли“); ова племенита идеја се током времена у потпуности изопачи и писац и не схвати како се од генијалца који има своју собу, свој мир и све време овог света претворио у бедно плаћеног батлера са пуним радним временом које подразумева не само мењање пелена, плаћање рачуна и кување ручка, него и све кућне поправке, снабдевање, такси услуге итд); писци-пензионери (једва дочекали пензију да имају слободног времена за писање а, наравно, заборавили да су толико остарили и да су се толико потрошили да у њима више нема ни мрвице страсти, а богома ни воље да се седне за тастатуру и трлабабалан, трлабабалан, трлабабалан...); постоје и заиста успешни писци. Они само пишу, имају одличне тираже, добру зараду и срећни су.

2.

Истину говорећи, историја књижевности бележи мноштво пикантерија везаних како за животне судбине писаца, тако и за њихове каријере. На пример, да је Шилер држао труле јабуке у писаћем столу, да је Стриндберг најсуморније драме писао у рано јутро или да је Балзак, када би му понестало имена за јунаке, излазио на улицу и преписивао називе улица. Шведски писац Ивар Јохансон с иронијом је устврдио да у његовој домовини песник мора бити мршав да би био истински уметник, а све у складу с оним глупим предубеђењем да су писци

сушичава створења која седе у неком подруму и пишу, данима и ноћима без сна и хране, пљујући истовремено крв и комадиће трулих плућа... Исти тај Јохансон с правом је устврдио, опет не без ироније, да, на пример, дуга коса и брада нису баш неопходни да би неко био велики писац: „Толстој је имао велику браду, али је био и велики писац. Гете пак уопште није имао браду. Мопасан је имао бркове”...

Уопште не постоје правила када су спољни (животни) услови у питању. Неком од писаца одговара миран и срећен грађански живот, неко боље функционише када је сам. Не ваља када одаберу погрешно: може се десити да упропасте или свој брак, или свој дар. У сваком случају, у опасности је и њихов живот. Није случајно врсни писац Милисав Савић записао и ово: „Наравно, не жртвуј живот литератури. Јер само једном ти је подарен. Створи и ти од свог живота причу – уместо да се претвори у причу о другима. Буди и ти јунак књиге, а не само њен писац”.

Неко ће писцима препоручити весео сексуалан живот, а неко сексуалну апстиненцију; други успешан писац ће својим колегама препоручити да не користе властиту биографију, а онај трећи, баш напротив, рећи ће им да искористе сваки лични доживљај. Највише ће бити у праву онај писац који колегама саветује да се не држе ниједног правила: добри писци су опасни индивидуалци и сваки од њих ствара, живи и пише по својим правилима.

Писци сигурни у себе и у свој одабрани пут не болују од проповедања, не намећу свој избор, и спремни су да поздраве, с радошћу, вредно дело колеге, ма колико се

оно поетички разликовало. Уосталом, сви су свесни колико је литература мало утицајна када је у питању деловање на стварност: она је, по својој природи, усмерена на стварање комплетног система свести који се мери колективним сном Друге историје, а он се распростире на сва времена. Стварање те паралелне историје, која и нема много везе са текућим, дневним материјалом, посао је који се не мери поменутиим „данас”. Тако и они који, у потрази за брзом славом, описују пикантне детаље минорног дневног догађаја прочитаног у јутарњим новинама, или опет, с друге стране, обрађују искључиво сопствене опсесије и самодовољне интелектуалне концепције или испразну виртуозност, не само да не доказују како литература утиче и мења стварност, него истовремено праве и брзу ломачу за своја дела.

Што се тиче саме књижевности, она такве чак и не региструје.

3.

Осим „ситних” животних неподопштина, какве су суочавање са свим оним силним питањима стандарда – куповна моћ, комфор, потребни вишак слободног времена – када је у питању сам чин настајања/писања дела, уопште није важно што писац живи у слабашној државици каква је Србија. Напротив, у свету који све више постаје виртуелан, живети у потпуно виртуелној држави каква Србија јесте – нема ни граница: не зна се ни колика је, па скоро ни како се зове! – може за уметника да буде подстицајно. Како се изборити с таквом сулудом реалношћу која надмашује и најјачу имагинацију?

Сасвим је другачије када се говори о статусу литературе/писца; уколико се одређује према Другима – а не видим како би другачије – онда је смешна работа у Србији бити писац. Немате тржишта, немате (баш пуно) читалаца, па дакле ни тиража. Издавачи кукају и дају тричаве хонораре (а већина аутора ради забадава, или чак и плаћају, сретни што им је књига уопште видела дана!) а истовремено, ипак, раде и живе од књига. Писцу то није омогућено: издавачи су, дакле, и поред прилично лоших услова (Шта, лоших? Непостојећих! Дебакл!) готово па професионалци, а писци су у категорији „заљубљеника”, малтене фанова; егзистенцију осигуравају на другом радном месту. Хонорари, стипендије, могућност одржавања плаћених књижевних вечери или држање курса (креативног писања и сл.) па и награде, које у великом свету знају да обезбеде нужни новац потребан за живот, овде је то само сан који изазива горак осмех. На репу смо Света, слепа мрља чак и на Балкану, па зар је реално очекивати да би неко, ко се чак и успешно бави списатељским послом, могао и да живи од тога?

(Мали смо и наша гладна уста широм разјапљена према Свету траже, зинули смо разјапљених чељусти жељни свега, а на крају смо преузели оно најприземније: купујемо јефтину робу на светској пијаци тричарија, истовремено неспособни да било шта продамо.)

4.

Дакле, шта је писцу преостало? Да се држи струке, да буде поетички доследан и поштен:

Добар писац, увек, има контролу над текстом који пише и никада је не губи. Није у питању никаква екзактна наука, нити писцем постајеш тако што, после средње школе, размишљаш чиме да се бавиш, па одлучиш: „Хеј, то би могло бити занимљиво, хајде да postanем романописац!” Школа за то не постоји, ма шта говорили вешти професори креативног писања или ма шта о томе писали „древни” писци из школске лектире. Књижевност сама бира своје пулене, а дар је тај који условљава више или мање успешну каријеру.

Све је дозвољено и нема граница, осим једној Закону: дело мора да буде УВЕРЉИВО. Уколико си вешто и добро написао роман, потпуно је свеједно да ли причаш о томе како си се изгубио међу гондолама циновског супермаркета или си доживео саобраћајку са теретним бродом којим си на Месец преносио вештачку траву. Читаоци МОРАЈУ да ти поверују и да за реалност признају и један и други (не)вероватни догађај који си описао.

Не постоји разлика између (загодљиве?) стварности која нас окружује и стварности литературе. Књижевност се бави основним чињеницама живота: смрт (и живот), љубав и мржња, срећа и несрећа... а поетички пут и приповедачка стратегија се бирају према личном сензитивитету. Најважнија су осећања која преносиш читаоцу, а начин (изведба) показује колико си мајстор или не.

Не размишљај о читаоцима док пишеш. Ради онако како мораш: пиши, дакле, онакве књиге какве би ти волео да прочиташ.

Важно: уцрѣаѣи још ѣонеку координатѣу местѣа која људима нису ѣознатѣа, именоватѣи још ѣонеки осећај, човека или доѣаћај, какви нису били знани. Тек да припомогнеш залудним људским настојањима да потпуно упознају свет у коме живе. Јесте, то јесу илузије, али оне никада неће бити изгубљене-нађене: снове, на срећу, још увек не контролишемо.

Не ѣрави дисѣинкцију између ѣисаних извора и сѣварностѣи. И једно и друго је веродостојно, аутентично и писцу на располагању. Књига коју пишеш узима оно што јој треба, без обзира ком корпусу то припадало.

Не ѣреба да ѣе оѣѣерећује одређен начин ѣисања, не ѣо мораш да имаш слободу да за одређену ѣему одабереш ѣрави начин, ѣрисѣуѣ, сѣил. Некада ће он бити реалистичан, некада фантастичан, натуралистички или интиман, али је он заправо ослобађајући – примерен идеји и теми дела које пишеш.

Незамислив је дрој слика и доживљаја који ѣосѣоје, а одређен део је сѣављен и ѣебди на расѣолаѣање, смешѣен је у ѣвом Катѣалоѣу истѣина. Понављај их, јер су теби и дате да их пренесеш, понављај их докле год их читаоци најзад не схвате и не усвоје.

НАЈВАЖНИЈЕ: Одбаци ѣрвих осам саветѣа, зашѣо би МЕНЕ слушао?

Ђ. П.